

Geschiedenis in de klas

Kuyper in karikaturen

NB Dit is een zichtexemplaar. Het toont u de titelpagina, inhoudsopgave, voorwoord en enkele representatieve prenten.

Inhoud

1	Kuyper en de Kerken	4
2	Kuyper en het onderwijs	6
3	Kuyper aan de regering	10
4	Kuyper als leider en strijder	16
5	Kuyper en de coalitie	19
6	Kuyper als journalist	24
7	Kuyper en de oppositie	26
8	Kuyper en de sociale kwestie	28
9	Kuypers val in 1905	32
10	Kuyper als reiziger	34
11	Kuypers invloed na 1905	37

Vormgeving

Hannie van den Berg Grafische Vormgeving en DTP

Samenstelling

Barend Bode (1988)

Annemiek Versluys deed beeldonderzoek voor deze tweede versie om de technische kwaliteit van de prenten te verbeteren en voegde er één prent aan toe. Conny Bastiaans redigeerde deze tweede versie.

www.geschiedenisindeklas.com - tweede versie - juni 2011

Voorwoord

‘In wat goede caricatuur was, had ik slechts schik’. Dit schrijft Abraham Kuyper in 1909 in een voorwoord op een boekje met politieke prenten, waarin hij centraal staat: ‘Dr. A. Kuyper in de caricatuur’. Bijna tachtig jaar later vormde ‘Abraham de Gewel-dige’ opnieuw het middelpunt van de belangstelling. Ditmaal vanwege zijn honderdvijftigste geboortedag, op 29 oktober 1987. Naar aanleiding van deze herdenking is deze verzameling prenten bijeengebracht. Een herdenking is evenwel eenmalig. Kuyper is belangrijk genoeg in de vaderlandse geschiedenis om centraal te staan in een boekje met politieke prenten

dat voor lange tijd bruikbaar is voor het geschiedenisonderwijs. En de prenten die vaak gebruikt worden rond zijn persoon, zijn toe aan uitbreiding. Abraham Kuyper was een veelzijdig man. Bij het samenstellen van dit boekje is getracht daarmee rekening te houden. Er is daarom gekozen voor een thematische aanpak.

Het is niet verwonderlijk dat de meeste thema’s direct of indirect met (christelijke) politiek te maken hebben. Kuyper heeft zich immers vooral op dat terrein geweed.

1 Kuyper en de Kerken

1

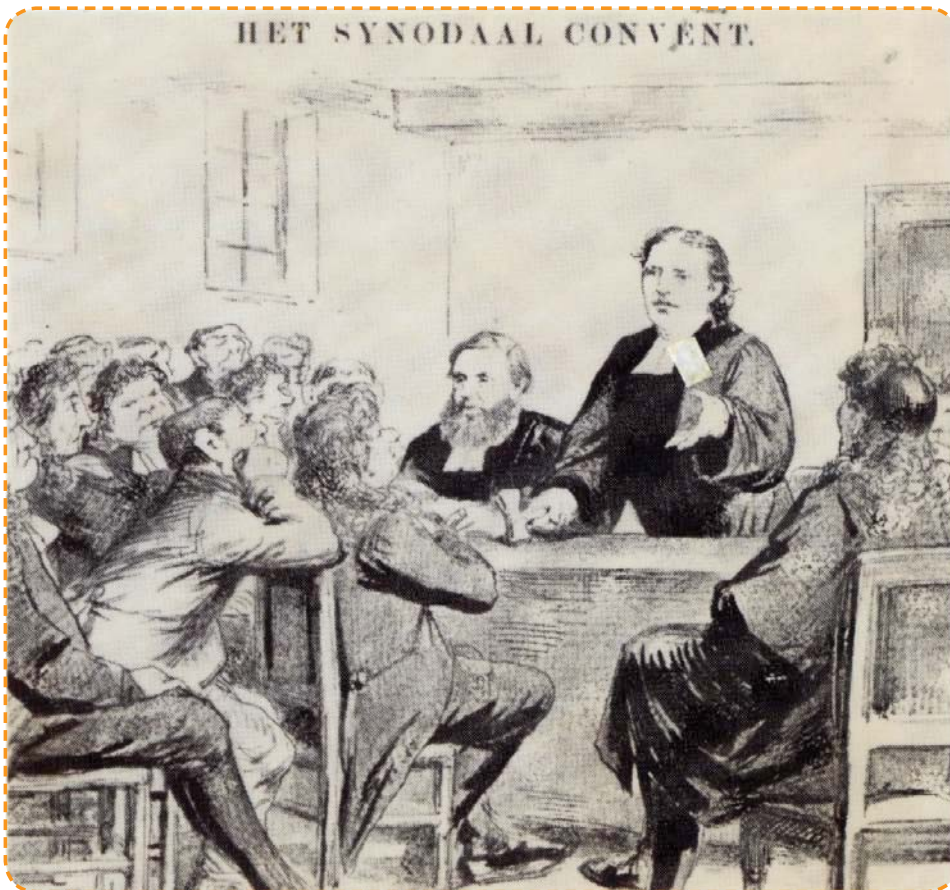
Karikatuur: 'Van de dorps-pastorie naar het torentje'
Tekenaar: Albert Hahn
Origineel: Zondagsblad van Het Volk, 14-6-1903
 Kuyper begon zijn carrière als predikant in het dorp Beesd (1863-1867), maar begaf zich later meer en meer in de Nederlandse politiek. Hoogtepunt daarbij was zijn ministerschap in het naar hem genoemde kabinet-Kuyper (1901-1905).

2

Karikatuur: Kuyper en de Doleantie
Tekenaar: Onbekend
Origineel: Onbekend
 De Doleantie ontstond toen tachtig orthodoxe Amsterdamse kerkenraadsleden werden geschorst door het boven hen staande modernere kerkbestuur. Ook Kuyper hoorde tot de geschorsten. Samen met twee collega's (Rutgers en De Savornin Lohman) reageerde hij door op 6 januari 1886 de kerkenraadskamer van de Nieuwe Kerk in Amsterdam te bezetten. De deur kregen ze open door een paneel eruit te zagen. In de conservatieve en liberale pers werd Kuyper heftig aangevallen om zijn optreden: 'De daad van geweld, waartoe hij bevel heeft gegeven en die hij heeft helpen uitvoeren, is in elk opzicht af te keuren .... Het is te verwachten dat de partij, die zijn bevelen aanneemt, tenminste afstand zal doen van den thans geheel en al belachelijk geworden naam anti-revolutionair.'

3

Karikatuur: 'Het synodaal Convent'

Tekenaar: Onbekend

Origineel: De Uilenspiegel, 1891

Het onderschrift bij deze prent luidde: 'Het Synodaal convent heeft beslist, dat doleerenden en Afsgecheidenen één pot nat zijn.'

Kuyper was een van de leiders van de Doleantie, een orthodoxe reactie op moderne opvattingen die binnen de Hervormde Kerk heersten. Velen traden in en na 1887 uit de Hervormde Kerk en vormden een eigen geloofsgemeenschap. Zij werden Dolerenden genoemd.

Later, in 1892, gingen Dolerenden samen met aanhangers van de Afscheiding. Deze laatste beweging was in 1834 ontstaan, eveneens uit onvrede met de situatie binnen de Hervormde Kerk. De samenwerking van Afsgecheidenen en Dolerenden betekende het begin van de Gereformeerde Kerk. De prent toont Kuyper als lid van het kerkelijk bestuur (het Synodaal Convent), als hij het samengaan van Dolerenden en Afsgecheidenen uitlegt aan de 'kleine luyden'. Met de 'kleine luyden' worden de gewone kerkmensen bedoeld die niet tot de sociale bovenlaag van de maatschappij behoorden. Vooral onder hen had de Doleantie (en had Kuyper) aanhang.

4

Karikatuur: 'De verjaardag van den meester'

Tekenaar: Onbekend

Origineel: De Uilenspiegel, 5-11-1887

Het onderschrift: 'Op uw vijftigste verjaardag, o Meester! komen wij u onze hulde aanbieden. Met u en door u zijn wij groot geworden. Zonder u zouden de meesten onzer onopgemerkt zijn gebleven. Wij danken u voor hetgeen gij van ons gemaakt hebt, en wij bidden den Heere, dat hij ook in de tweede halve eeuw van uw leven u de krachten geven zal om onze leidsman te zijn.'

Kuyper werd door aanhangers van de Doleantie zeer vereerd. Zij zagen in hem de grote voorman die zich voor hen inzette. Deze prent dateert uit 1887, het jaar waarin Kuyper zijn vijftigste verjaardag vierde (29 oktober).